

Darovan
Tušek

Važan prilog istraživanju moderne splitske arhitekture i urbanizma

STANKO PIPLOVIĆ, *Izgradnja Splita između svjetskih ratova*, Split, Društvo arhitekata Splita, Društvo prijatelja kulturne baštine u Splitu, 2008., 470 str. (sa 153 ilustracije)
ISBN 978-953-97130-8-7

Kada je riječ o arhitekturi grada Splita u XX. stoljeću, a posebice o onoj koja pripada prvoj polovici tog stoljeća, suočavamo se s dvije kontradiktorne činjenice. S jedne strane, Split je među rijetkim gradovima u Hrvatskoj koji su izgubili svoju pisanu povijest, i to u požaru koji je tijekom Drugog svjetskog rata poharao tadašnju zgradu Općine u kojoj je bio smješten gradski arhiv. Stoga izvorne građe za povjesničare modernog doba, pa i za povjesničare arhitekture, zapravo nema. S druge strane, kao možda ni u jednom drugom gradu u Hrvatskoj, niz autora desetljećima uporno istražuje i objavljuje tekstove upravo o arhitekturi XX. stoljeća.

Ključne i utemeljiteljske korake u rješavanju ove vrlo *nezahvalne* zadaće kroničara arhitekture modernog Splita učinio je arhitekt Slavko Muljačić objavivši niz opsežnih tekstova u Zborniku Društva inženjera i tehničara (1957.), časopisu Urbanističkog zavoda Dalmacije URBS i drugdje. Svi autori koji su se poslije prihvatili zadaće da istražuju područje arhitekture, urbanističkog planiranja i izgradnje Splita u prošlom stoljeću u velikoj mjeri *oslanjali* su se na pionirski i temeljit Muljačićev rad.

Među tim *neumornim* istraživačima je i dr. sc. Stanko Piplović. Nakon velikog broja članaka koje je o toj temi objavio u znanstvenoj i stručnoj periodici, u različitim zbornicima te u knjizi o secesijskom graditelju Kamilu Tončiću, Piplović je 2008. godine u nakladi Društva arhitekata Splita i Društva prijatelja kulturne baštine u Splitu objavio

svoje sigurno najopsežnije djelo, knjigu *Izgradnja Splita između svjetskih ratova*. Na 470 stranica ove knjige Piplović je *beskrajno* detaljno, dosljedno i cjelovito prikazao sve relevantne podatke koje je tijekom višedesetljetnog razdoblja upornog istraživanja prikupio o izgradnji grada Splita u razdoblju između Prvog i Drugog svjetskog rata.

Zbog već spomenute okolnosti da za ovo područje ne postoji gradski arhiv s relevantnom dokumentacijom – urbanističkim planovima, arhitektonskim i građevinskim projektima, odobrenjima za gradnju i dr. – i Piplović se morao poglavito *osloniti* na podatke objavljene u ondašnjoj dnevnoj periodici – listovima *Novo doba*, *Jadranski dnevnik* i *Jadranska pošta*. Gotovo da nema podatka objavljenog u tim listovima koje Piplović nije uvrstio u svoje opsežno djelo.

Strukturirajući svoju knjigu, Piplović se suočio s problemom preglednosti i sistematizacije tako velikog broja različitih podataka o gradnjama u Splitu. Autor je stoga opsežnu građu podijelio u niz poglavlja koja tematiziraju gradnje različitih namjena (stambena arhitektura, javne građevine, zdravstvene ustanove, građevine za znanost, socijalna skrb, gospodarski objekti, ugostiteljstvo i turizam, školske zgrade, vjerske građevine, objekti za sport i rekreaciju). Posebno poglavljje posvetio je planerskim i graditeljskim intervencijama u području graditeljskog naslijeđa, a nije zanemario ni graditeljsku aktivnost u područjima koja često promiču pozornosti istraživača, kao što je gradska infrastruktura (prometnice, obala gradske

luke, komunalna infrastruktura, zelene površine, Marjan, groblja, javni spomenici). Zahvaljujući tako preciznoj specifikaciji, čitatelj vrlo lako dolazi do podatka koji mu je potreban; tomu pridonosi i činjenica da su unutar svake cjeline gradnje navođene kronološkim redom.

Uvodna poglavlja knjige komentiraju društvene i gospodarske uvjete Splita u predmetnom razdoblju, zatim upravni sustav, a osobito je bitno za sagledavanje cjeline knjige poglavlje koje tretira prostorni razvoj grada; u njemu se autor osvrnuo i na proces izrade splitskih regulacijskih planova i prostorni razvoj pojedinih značajnijih gradskih zona ili lokacija. Tu su priloženi dobro odabrani grafički prilozi – planovi grada iz 1914., 1926. i 1935. i Regulacijski plan iz 1925.

U nekoliko završnih poglavlja knjige Piplović navodi značajnije podatke o građevinskoj operativi (Građevna industrija i poduzeća), stručnom obrazovanju (Graditeljske škole) i strukovnim udruženjima arhitekata i građevinara (Strukovna udruženja).

Sve te cjeline Piplović je obradio detaljno i s podjednakom pozornošću; ponekad je gotovo neobično da se jednako detaljno bavi nekom važnom arhitektonskom realizacijom kao i licitacijom za popločavanje neke ulice. U ovoj knjizi uistinu se prepoznaje autorovo temeljno nastojanje da u prvom redu navede i sistematizira točne podatke i činjenice. On svjesno izbjegava komentiranje, kontekstualiziranje i evaluaciju arhitektonskih realizacija, u korist sustavne prezentacije procesa izgradnje jednoga grada u neobičnom i kontroverznom razdoblju u kojemu Split od gradića zanemarenog statusa na periferiji Austro-Ugarske Monarhije, prerasta u administrativno, kulturno i prometno priobalno središte novouspostavljene jugoslavenske monarhije. U samo dvadesetak godina takve nove okolnosti dovele su do preobražaja

cjelokupne urbane scene – političkih previranja, utemeljenja cijelog niza kulturnih, umjetničkih i obrazovnih institucija, razvoja poslovnih, industrijskih, servisnih i komunalnih djelatnosti, što je sve rezultiralo intenzivnom gradogradnjom i razvojem urbanističko-planerske i arhitektonske prakse.

Piplović sigurno i sustavno *barata* tom opsežnom materijom ujedinjujući spoznaje i podatke prikupljane tijekom dugogodišnjeg bavljenja ovom temom; samo takav uporni i marljivi istraživač mogao je u jedan svezak ugraditi toliku građu, a da se pritom zadrži preglednost knjige koja će čitatelju lako omogućiti pristup odabranoj tematskoj jedinici sukladno fokusu njegovog interesa.

Značajna vrijednost ove knjige je u *Bilješkama*; na pedesetak stranica bilješkama je popraćeno svako poglavlje knjige, pa se čitatelj jednostavno upućuje na sve članke u dnevnoj periodici gdje se govori o gradnjama koje čine sadržaj pojedinog poglavlja. Ovako detaljan priloženi instrumentarij izvora vjerojatno opravdava izostanak navođenja ostale konzultirane literature.

Zamjerka bi se mogla uputiti tek pomalo konzervativnom grafičkom oblikovanju knjige. Više od 150 uvrštenih ilustracija važan su segment ovoga referentnog izdanja, pa je unatoč financijskim sredstvima možda trebalo više pozornosti posvetiti pripremi te dionice monografije.

Piplovićeva knjiga vrlo je važan prilog istraživanju moderne splitske arhitekture i urbanizma. Njome će se kao obveznim štitvom poslužiti svatko tko se ubuduće bude bavio tom temom, i u njoj će pronaći obilje podataka koji su inače raspršeni po dnevnoj i stručnoj periodici toga turbulentnog povijesnog razdoblja, kada je jedan mali grad prepoznao svoju povijesnu priliku da preraste u novi i *moderni Split*. ✕